

**ROLUL ACTIVITĂȚII LITERAR-ARTISTICE ȘI AL LITERATURII PENTRU COPII
ÎN FORMAREA PREȘCOLARULUI**

**THE ROLE OF ARTISTIC LITERARY ACTIVITY AND CHILDREN'S LITERATURE
IN PRESCHOOL EDUCATION**

ȚIFRAC Maria, prof. înv. preșc.

Școala Gimnazială Nr.5, Sighetu Marmăției, Maramureș, România

ORCID: 0000-0002-2235-4753

micaandrasciuc@yahoo.ro

CZU: 373.2.01:821

DOI: 10.46727/c.29-30-09-2023.p81-88

Abstract. Children are encouraged to express their thoughts through art. Literary and artistic education teaches children to discover, interpret critically, use visual information and draw conclusions based on it. In order to create consciously, the child must have examples, live among stories, stories, quality poetry. Children's literature is very rich and offers immeasurable possibilities for reception, understanding and interpretation, for positively influencing preschool education in all areas.

Keywords: literary and artistic activities, children's literature, training, preschool, kindergarten.

„Copilul, se naște curios de lume și nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire îl încântă (...); ca să fie opere de artă, scrierile pentru copii și tineret trebuie să intereseze și pe oamenii maturi și instruiți. A ieși din lecturi cu stima sporită pentru om, acesta e secretul marilor literaturi pentru tineret”[2].

Dezvoltarea intelectuală a copilului trece prin mai multe faze și etape succesive, consecutivitatea cărora este universală, generală, iar gradul de dezvoltare a copilului poate varia de la un domeniu la altul, precum și în funcție de cultură și mediu [4].

Activitățile literar-artistice au un rol deosebit în formarea preșcolarului, în actul creației, copilul exprimă inconștient stări, emoții; favorizează o înțelegere mai bună a mediului înconjurător, conferă noțiuni despre cromatică, diversitatea formelor, spațialitate și perspectivă – foarte utile în dezvoltarea inteligenței vizuale/spațiale, dezvoltă simțul estetic, conferă autodisciplină. Deoarece activitățile literar artistice le asigură poziția de creatori, copiii devin mai încrezători în forțele proprii, fapt ce are un impact pozitiv în relațiile pe care le interprinde cu cei din jurul lui.

Dezvoltarea literar-artistică a preșcolarilor se realizează începând în familie, cu vârsta fragedă și în instituțiile preșcolare prin diverse forme de activitate. În cadrul activităților literar-artistice se realizează dezvoltarea comunicării, formarea culturii comunicării a preșcolarilor[7, p. 3]. Astfel, activitățile literar-artistice a preșcolarilor reprezintă un mijloc principal în procesul de formare a personalității, un mijloc de educare a sentimentelor și a atitudinii estetice față de tot ce ne înconjoară, un mijloc de educare estetică, morală și intelectuală etc.

Literatura pentru copii investighează universul propriu de cunoaștere al copilului, năzuințele lui cele mai înalte, printr-o ingenioasă transfigurare artistică.

Producțiile populare în proză sau în versuri (basmelor, poveștile, povestirile, snoavele, doinele, cântecele de leagăn, proverbele, zicătorile, ghicitorile, fabulele, poeziile ș.a.) au format dintotdeauna fondul de aur al acestei literaturi. În imagini poetice adesea greu de egalat în literatura cultă, creațiile populare le dezvăluie copiilor aspectele capitale ale vieții omului, bucuriile, necazurile, idealurile lui, tradițiile și înțelepciunea lui seculară, frumusețile limbii, oferindu-le norme de viață demnă, modele desăvârșite prin eroi ideali, o cultură literară și artistică deosebită .

Literatura ca artă a cuvântului, prin intermediul căreia realitatea este recreată în toată complexitatea ei, oferă copilului un univers de gândire și sentimente, de dorințe și îndrăzneli.

Formarea și modelarea caracterelor, deprinderea copiilor cu normele de comportare civilizată, cultivarea sentimentelor moral - patriotice, umanismul, dragostea față de patrie, perseverența, respectul pentru muncă și cei care muncesc, sunt cerințe la realizarea cărora opera literară, prin specificul ei aduce o mare contribuție.

Tematica literaturii pentru copii este vastă. Curiozitatea nelimitată a acestor ascultători se îndreaptă către multiple aspecte ale vieții [1].

Literatura pentru copii constituie o sursă inepuizabilă de exemple frumoase de comportare oglindite în mici antiteze între personaje, ne oferă consecințele neascultării sau ascultării, vredniciei sau lenei, cinstei sau necinstei, adevărului sau minciunii, ne prezintă trăsături pozitive ale unor eroi: vitejia, curajul, înțelepciunea, stăpânirea de sine, devotamentul, prietenia sinceră, dar și trăsături nedemne, condamnabile ale unor personaje: viclenia, zgârcenia, lăcomia, șiretenia, îngâmfarea[5].

La nivelul capacităților de înțelegere și asimilare, copilului trebuie să i se dezvăluie prin mijloace specifice artei, adevărul despre viață, prin exemple pozitive, constructive și uneori mobilizatoare, cultivând încrederea în sine, în forțele lui și în oameni. Problema accesibilității literaturii pentru copii se pune în legătură cu particularitățile dezvoltării intelectuale și psihice a copiilor la diferite vârste.

Dacă preșcolarul ascultă la început povești simple și scurte, despre animale, păsări, s.a. mai târziu el ajunge la basmul propriu-zis cu lumea lui imaginară, inventând de multe ori personaje și eroi ai poveștii în concordanță cu imaginația sa și peripețiile specifice acesteia. Forța de atracție a basmului este foarte mare; el recurge, în primul rând, la „virtuțile imaginarului” pentru a-l face pe copil să se identifice cu altul, să se vadă în lumina unui model, având universalitatea eroului de pretutindeni [2].

Receptarea paralelismelor în structura prozei prin basme și alte povestiri, este mai vie la vârsta preșcolarității decât mai târziu.

Datorită implicării și identificării copiilor cu personajele din povestiri aceștia trăiesc cu intensitate alături de eroii îndrăgiți ai operelor literare, se bucură când aceștia depășesc obstacolele ivite în cale și se întristează când aceștia au de suferit.

Este de necrezut cu câtă sete și afecțiune privesc copiii morala ascunsă în haina basmului, îi vezi triști și disperați când eroul sau eroina povestirii relatate sunt în impas și îndură suferințe apoi strigă de bucurie când vine întorsura fericită și personajele iubite sunt salvate.

În călătoriile provocate de imaginarul din basme și povești, copilul se simte fericit, participă afectiv și este alături de eroii pe care îi însoțește și la bine și la rău imitându-i mai târziu în activitatea lor.

Conținutul poveștilor și basmelor îl transpune pe copil într-o lume mirifică, îi cultivă fantezia și visarea. Ele au încântat întotdeauna copilăria tuturor generațiilor și, totodată, acestea constituie un mijloc important care contribuie la lărgirea orizontului de cunoaștere, grija pentru natură, importanța păstrării unui mediu curat, importanța familiei în a discerne ce este bine și ce este rău copiind în general comportamentul personajelor pozitive. Literatura pentru copii își găsește un larg auditoriu în rândul preșcolarilor tocmai pentru că apelează la afectivitatea lor, aceasta contribuie la cunoașterea prin intermediul imaginii artistice a lumii înconjurătoare, lărgirea sferei de reprezentări despre cele petrecute anterior dar și la formarea unei atitudini corespunzătoare [6].

Copilul este creatorul propriilor imagini, povestitorul fiind cel ce le sugerează verbal. Efortul copilului de a-și imagina și înțelege nu poate fi conceput în afara unei gimnastici intense a memoriei, a gândirii, a voinței și a limbajului. Pătrunzând într-o lume nouă pe care n-o cunoaște, copilul încearcă să și-o imagineze și să judece după propriile idei faptele prezentate.

Basmele au o mare forță de atracție în special asupra vârstelor mici. Ele au fermecat copilăria tuturor generațiilor, i-au alimentat elanurile, imaginația deschizându-i astfel căi de comunicare noi.

Numai preșcolarul simte nevoia să reia mereu același text, deși îl cunoaște prea bine. Numai preșcolarul este în stare să mai vrea să asculte „încă o dată și încă o dată” aceeași povestire, delectându-se la „spunerea” ei organizată. Deși are o imaginație bogată creând personaje și eroi cu peripeții năstrușnice ce pot întruchipa persoana copilului, paradoxal atunci când i se repetă o poveste el sesizează ori de câte ori se omite „ceva” sau „se schimbă ceva”. Spre deosebire de omologul sau adultul, el receptează spontan ceea ce celălalt înregistrează conștient și cu un registru mult mai întins de percepție sensibilă.

Literatura pentru copii funcționează prin crearea și impunerea unor universuri imaginare, fără ca nimic din natura însăși a literaturii să o diferențieze, mai ales la vârsta preșcolară, când i se cere unei opere să convingă pe copil că lumea ei există[5].

Preșcolarul se întâlnește aici cu cititorul de orice vârstă care nu are o receptivitate reală. Adultul se socotește mândru când își poate exprima incredibilitatea față de lumea fictivă: „numai în basme se întâmplă așa”.

Copilul mic nu opune rezistență, el este capabil să se integreze unei lumi fictive, alături de lumea reală – fără să le confunde. El simte o plăcere deosebită când i se spune o poveste căreia nu-i poate sesiza totuși, decât fluxul sonor și tonul evocator, afectiv. Odată ajuns la vârsta preșcolară, el este apt să devină destinatarul unui mesaj mai complex înțelegând firul povestirii, a basmului și are capacitatea de a discerne între bine și rău apreciind personajele pozitive din povestire sau basm și nefiind de acord cu personajele negative. Cu și fără sprijinul unor ilustrații, preșcolarul începe să recepteze un text epic, o întâmplare sau un șir de peripeții. Este de ajuns să i se dezvăluie copilului existența unei lumi a poveștilor, pentru ca aceasta să devină o necesitate: „spune-mi o poveste” devine o cerere curentă, care concurează cu suita întrebărilor caracteristice: „ce înseamnă asta?” și: „de ce ?” prin care copilul se situează printre lucruri și legi ale naturii. Este foarte interesant de a implica copiii preșcolari în jocul de rol, atribuind acestora rolul unui personaj dintr-o povestire sau basm, ceea ce poate evidenția imaginația copiilor, cultura comunicării acestora, implicarea în rolul atribuit, capacitatea de exprimare, originalitatea, creativitatea, dar și intonația, gestul și mimica.

Dacă adultul se poate lipsi de poezie, copilul cunoaște bucuria descoperirii, a auzirii și recitării versurilor, fiind sensibil, în chip spontan, tocmai la jocul lor de ritmuri și rime. Această atitudine față de poezie, întemeiată psihologic de la 2-3 ani, nu se va continua de la sine în dezvoltarea ulterioară. Dimpotrivă, ea tinde să dispară dacă nu este cultivată la un alt nivel. Preșcolariilor, poezia le este necesară [6].

Cu tact pedagogic, educatoarea trebuie să folosească această necesitate ca pe o cale de transmisie în procesul instructiv-educativ din grădiniță îmbinând jocul cu poezii scurte, mimică și gesturi ce duc în final la o receptare mult mai bună a poeziei.

Vârsta preșcolară mică este vârsta poeziei concretizată în forma cea mai accesibilă - numărătoare. Fermecătoare și cu înțelesuri nebănuite, asemenea versuri constituie prin excelență prima poezie a copilăriei și rămân neuitate. Trecerea spre lumea altor poezii se produce firesc, tocmai prin versuri care au farmecul jocurilor și melodicitatea cântecelor, spre un univers tematic orientat spre animale, găze, flori, spre natura veșnic proaspătă și nouă în haina multicoloră a anotimpurilor.

Astfel, semnificative sunt poeziile cu subiecte din viața cotidiană, despre copii și despre animale, fie ele înduioșătoare, cum este „Cățelușul șchiop”, „Gândăcelul” „O furnică” fie ele glumețe sau chiar satirice: „Zdreanță” [5]. Emotivi prin definiție, copiii sunt atrași de atmosfera înduioșătoare care se degajă din poeziile despre copii și animale.

Fabulele pledează pentru valorile etice ale umanității, având o puternică valoare educativă. Tudor Arghezi a definit fabula prin fabulă:

„Într-o fabulă dibace, adevărul din belșug,
E țesut în frumusețea graiului cu meșteșug.
Poate fi când poezie, când surâs, când pișcătură,
După cum se-ntoarce acul și izvoadele te fură,
Altădată-n căpușeală, pe furiș, dar azi pe față.'

Proverbele și zicătorile, rod al unui îndelungat efort de cunoaștere, reprezintă experiența de milenii a poporului și sunt un izvor de înțelepciune. Ele constituie nu numai norme de comportare ci și modele de acțiune, în cele mai variate împrejurări din viața cu care omul se confruntă. Proverbul este un moral restrâns la cea mai simplă exprimare.

Funcția educativă a proverbului este realizată prin faptul că aceasta spune în mod direct ce este bine și ce este rău în viață, în legătură cu activitatea omului, cu relațiile dintre el și colectivitatea în care trăiește.

Ghicitorile îmbină efortul de a trece cu bine o probă grea, cu plăcerea poeziei, a ritmurilor care poartă în sine asocieri corespunzătoare [7].

Literatura prilejuiește o „ascultare colectivă,, care favorizează o contactare reciprocă, verbalizată și apoi stimularea autoexprimării efective. Copilul este o personalitate în formare, de aceea este necesar să găsească în operele literare lumea lui, personaje ale căror aspirații sunt identice cu ale lui. Literatura pentru copii contribuie la sistematizarea și lărgirea cunoașterii vieții și influențează nu numai conștiința, dar și viața afectivă. Încetul cu încetul, atitudinea personală va fi subordonată întâi cerințelor anumitor norme etice, desprinse din morala întâmplărilor din poveste și apoi acestea, la rândul lor, vor fi subordonate normelor de conduită socială.

În lumea poveștilor este construită o stereotipie a personajelor și temelor față de care copilul își manifestă simpatia sau antipatia, de care își leagă modelele etice sau își exprimă respingerile. Literatura pentru copii este un adevărat univers al criteriilor morale pentru potențele

sale. Creațiile literare, la vârsta preșcolară, sunt cele care se opresc mai mult la însușirea noțiunilor morale și sensibilitatea vieții afective[8].

Se apreciază că prin ascultare și exprimare în situații de grup, preșcolarii devin capabili să exploreze experiențele altor persoane și să-și extindă astfel propriul repertoriu de experiențe semnificative. Se urmărește ca aceștia să vorbească cu încredere, clar și fluent, utilizând modalități de exprimare adecvate pentru diferite categorii de auditoriu.

Se recomandă ca toate instituțiile de învățământ preșcolar să furnizeze contexte în care preșcolarii să se poată exprima și să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se apreciază că studiul operelor literare specifice vârstei rafinează gândirea și limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înțelege situații interpersonale complexe și aduce o contribuție importantă la dezvoltarea capacităților de evaluare[9].

Copilul va fi obișnuit sistematic să asculte textele, să recunoască, să reproducă ritmul, fonemele și intonația (el este sensibil la particularitățile limbii, cum ar fi: succesiunea silabelor accentuate sau neaccentuate, ritmul etc.). De asemenea, copilul va fi ajutat să învețe cuvinte care să îi permită să vorbească despre el însuși și despre mediul înconjurător, care să îi faciliteze relații/contacte sociale simple.

Un rol important în formarea activităților literar artistice și a literaturii pentru copii îl are familia, nivelul de pregătire a părinților, starea socială, implicarea acestora în educația copiilor, mediul în care crește și se dezvoltă copilul, capacitatea acestuia de receptare și înțelegere.

Așadar, educarea limbajului copiilor trebuie să constituie o preocupare permanentă a educatoarelor, prin organizarea și planificarea experiențelor de limbaj ale fiecăruia, în funcție de ritmul propriu de dezvoltare și prin crearea unui mediu cultural favorabil în care copilul să-și poată exprima liber propriile sentimente.

Domeniul limbajului și al comunicării, prin activitățile de educare a limbajului, organizate în grădiniță, vizează printre sarcinile exprese pentru dezvoltarea capacităților de comunicare verbală și de creație și pe cele legate de dezvoltarea sensibilității preșcolarilor față de tot ceea ce este frumos, artistic.

Ținând cont de toate acestea, mi-am propus să valorific din plin textele literare destinate copiilor, acestea constituind mijloace importante atât pentru lărgirea orizontului cultural al preșcolarilor, dar și dezvoltarea afectivității copiilor și a sensibilizării pentru artă, pentru frumosul artistic.

BIBLIOGRAFIE

1. BRATU, Bianca. *Prescolarul si literatura*. Bucuresti: E.D.P., 1977.
2. CĂLINESCU, George. *Cronicile optimistului*. București: Editura pentru literatura, 1964. 420 p.
3. LAVRIC, Maria. *Metodica dezvoltării vorbii la preșcolari*. Chișinău: Lumina, Ediția a-II-a, 1992. 158 p.
4. PIAGET, Jean. *Psihologia copilului*. Bucuresti: E.D.P., 1967. 136 p.
5. STOICA, Camelia, VASILESCU, Eugenia. *Literatura pentru copii*, Bucuresti: E.D.P., 1986.
6. SCHIOPU, Ursula, PISCOI, Viorica. *Psihologia Generală si a copilului*, Bucuresti: E.D.P., 1982. 288 p.
7. www.didactic.com/didactica-scoala/gradinita/literatura-pentru-copii-modalitate-eficienta-de-sens
8. <https://www.creeaza.com/didactica/gradinita/Rolul-literaturii-pentru-copii562.php>
9. <https://www.edums.ro/invpresc/Curriculum-pentru-invatamantul-prescolar.pdf>